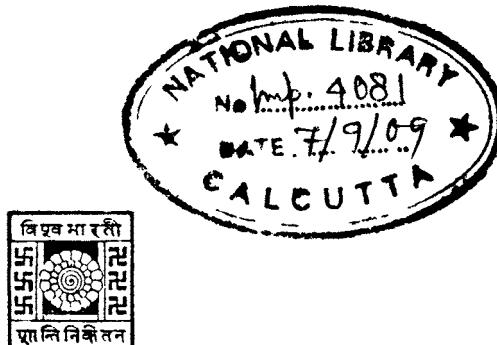

ବୋଗଶ୍ଵର୍ୟାଙ୍କ

ବ୍ରୋଗଶ୍ୟାମ

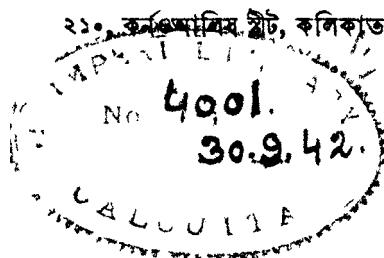
RARE BOOK

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ପ୍ରକାଶନ

୨୧୦, କର୍ଣ୍ଣାମ୍ବିଲ୍ ସ୍ଟ୍ରୀଟ, କଲିକତା

প্রকাশক—শ্রীপুলিনবিহারী সেন
বিশ্বভারতী, ৬১৩, দ্বারকানাথ ঠাকুর লেন, কলিকাতা

প্রথম সংস্করণ পৌষ, ১৩৪৭
মূল্য—১০ ও ৮০

মুদ্রাকর—প্রভাতকুমার মুখোপাধ্যায়
শান্তিনিকেতন প্রেস, শান্তিনিকেতন

বিশ্বের আরোগ্যলক্ষ্মী জীবনের অস্তঃপুরে ধাঁর
পশুপক্ষী তরুতে লতায়
নিত্য রত অদৃশ্য শুঙ্গীয়া
জীর্ণতায় হত্যাপীড়িতেরে
অমৃতের সুধাস্পর্শ দিয়ে,
রোগের সৌভাগ্য নিয়ে তাঁর আবির্ভাব
দেখেছিল যে-ছুটি নারীর
স্নিগ্ধ নিরাময় রূপে
রেখে গেছু তাদের উদ্দেশে
অপটু এ লেখনীর প্রথম শিথিল ছন্দোমালা ॥

উদয়ন
১ ডিসেম্বর, ১৯৪০
প্রাতে

সূচীপত্র

উৎসর্গ বিশের আরোগ্যলক্ষ্মী জীবনের অস্তঃপুরে ধার

- ১ সুরলোকে মৃত্যের উৎসবে
- ২ অনিঃশেষ প্রাণ
- ৩ একা ব'সে আছি হেধায়
- ৪ অজস্র দিনের আলো
- ৫ এই মহাবিশ্বতলে
- ৬ ওগো আমার ভোরের চড়ুই পার্থি
- ৭ গহন রজনীমাঝে
- ৮ মনে হয় হেমস্তের ছর্তাষার কুস্তিকা পানে
- ৯ হে প্রাচীন তমস্থিনী,
- ১০ আমার দিনের শেষ ছায়াটুকু
- ১১ জগতের মাঝখানে যুগে যুগে হইতেছে জমা
- ১২ সকাল বেলায় উঠেই দেখি চেয়ে
- ১৩ দীর্ঘ দুঃখরাত্রি যদি
- ১৪ নদীর একটা কোণে শুক্ষ মরা ডাল
- ১৫ অসুস্থ শরীরখানা
- ১৬ অবসন্ন আলোকের
- ১৭ কথন ঘুমিয়েছিমু
- ১৮ সংসারের মানাক্ষেত্রে নানাকমে' বিক্ষিপ্ত চেতনা
- ১৯ সজীব খেলনা যদি
- ২০ রোগছঃখ রজনীর নীরঙ্গ আধারে
- ২১ সকালে জাগিয়া উঠি'
- ২২ মধ্যদিনে আধোঘুমে আধো জাগরণে

- ୨୩ ଆରୋଗ୍ୟର ପଥେ
 ୨୪ ପ୍ରତ୍ୟେ ଦେଖିଛୁ ଆଜ୍ ନିର୍ମଳ ଆଲୋକେ
 ୨୫ ଜୀବନେର ହୃଦୟେ ଶୋକେ ତାପେ
 ୨୬ ଆମାର କୌଣସିରେ ଆମି କରି ନା ବିଶ୍ୱାସ
 ୨୭ ଖୁଲେ ଦାଉ ଦ୍ୱାର
 ୨୮ ସେ ଚିତ୍ତଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟାତି
 ୨୯ ହୃଦୟ ହୃଦୟର ବେଡ଼ାଜାଲେ
 ୩୦ ସୃଷ୍ଟିର ଚଲେଛେ ଖେଳା
 ୩୧ ଆଜିକାର ଅରଣ୍ୟମଭାବରେ
 ୩୨ ଅଭାବେ ଅଭାବେ ପାଇ ଆଲୋକେର ପ୍ରସନ୍ନ ପରଶେ
 ୩୩ ବହୁକାଳ ଆଗେ ତୁମି ଦିଯେଛିଲେ ଏକଗୁଚ୍ଛ ଧୂପ
 ୩୪ ସଥନ ବୀଣାଯ ମୋର ଆନମନା ଶୁରେ
 ୩୫ ସେମନ ବଢ଼େର ପରେ
 ୩୬ ଯାହା କିଛୁ ଚେଯେଛିଛୁ ଏକାନ୍ତ ଆଗ୍ରହେ
 ୩୭ ଧୂମର ଗୋଧୂଲି-ଲଗ୍ନେ ସହସା ଦେଖିଛୁ ଏକଦିନ
 ୩୮ ଧର୍ମରାଜ ଦିଲ ସବେ ଧଂସେର ଆଦେଶ
 ୩୯ ତୋମାରେ ଦେଖି ନା ସବେ ମନେ ହୟ ଆତ୍ମ କଲ୍ପନାୟ
-

ବ୍ରୋଗଶାୟାଙ୍କ

୧

ସୁରଲୋକେ ମୃତ୍ୟେର ଉଂସବେ
ସଦି କ୍ଷଣକାଳ ତରେ
କ୍ଳାନ୍ତ ଉର୍ବଶୀର
ତାଳଭଙ୍ଗ ହୟ
ଦେବରାଜ କରେ ନା ମାର୍ଜନା ।
ପୂର୍ବାଜିତ କୌତି ତାବ
ଅଭିସମ୍ପାତେର ତଳେ ହୟ ନିର୍ବାସିତ ।
ଆକଶିକ କୃତି ମାତ୍ର ସ୍ଵର୍ଗ କଭୁ କରେ ନା ସ୍ଵୀକାର ।
ମାନବେର ସଭାଙ୍ଗନେ
ସେଖାନେଓ ଆଛେ ଜେଗେ ସ୍ଵର୍ଗେର ବିଚାର ।
ତାଇ ମୋର କାବ୍ୟକଳା ରଯେଛେ କୁଠିତ
ତାପତଞ୍ଚ ଦିନାନ୍ତେର ଅବସାଦେ ;
କୀ ଜାନି ଶୈଥିଲ୍ୟ ସଦି ଘଟେ ତାର ପଦକ୍ଷେପ-ତାଳେ ।
ଖ୍ୟାତିମୁକ୍ତ ବାଣୀ ମୋର
ମହେନ୍ଦ୍ରେର ପଦତଳେ କରି' ସମର୍ପଣ
ଯେନ ଚଲେ ଯେତେ ପାରି ନିରାସକ୍ତ ମନେ
ବୈରାଗୀ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟାନ୍ତେର ଗେରୁଯା ଆଲୋଯ ;
ନିର୍ମର୍ମ ଭବିଷ୍ୟ ଜାନି ଅତକିତେ ଦସ୍ତ୍ୟବୃତ୍ତି କରେ
କୌତିର ସଂଖ୍ୟେ,
ଆଜି ତାର ହୟ ହୋକ ପ୍ରଥମ ସୃଚନା ॥

ଉଦୟନ

୨୭ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

রোগশয্যায়

২

অনিঃশেষ প্রাণ
অনিঃশেষ মরণের স্নোতে ভাসমান,
পদে পদে সংকটে সংকটে
নামহীন সমুদ্রের উদ্দেশবিহীন কোন্তটে
পেঁচিবারে অবিশ্রাম বাহিতেছে খেয়া,
কোন্ত সে অলঙ্ক্ষ্য পাড়ি-দেয়া।
মর্মে বসি দিতেছে আদেশ,
নাহি তার শেষ।
চলিতেছে লক্ষ লক্ষ কোটি কোটি প্রাণী
এই শুধু জানি।
চলিতে চলিতে থামে, পণ্য তার দিয়ে ধায় কাঁকে,
পশ্চাতে যে রহে নিতে ক্ষণপরে সেও নাহি ধাকে।
মৃত্যুর কবলে লুপ্ত নিরস্তর ফাঁকি,
তবু সে ফাঁকির নয়, ফুবাতে ফুরাতে রহে বাকি,
পদে পদে আপনারে শেষ করি দিয়া।
পদে পদে তবু রহে জিয়া ;
অস্তিত্বের মইশ্বর্য শতছিঞ্জ ঘটতলে ভরা,
অফুরান লাভ তার অফুরান ক্ষতিপথে ঝরা,
অবিশ্রাম অপচয়ে সংঘয়ের আলস্য ঘূচায়,
শক্তি তাহে পায়।
চলমান রূপহীন যে বিরাটি, সেই
মহাক্ষণে আছে তবু ক্ষণে ক্ষণে নেই।
স্বরূপ যাহার ধাকা আর নাই-ধাকা,
খোলা আর ঢাকা,
কী নামে ডাকিব তা'রে অস্তিত্বপ্রবাহে
মোর নাম দেখা দিয়ে মিলে যাবে যাহে ॥

ରୋଗଶୟାଯ

୩

ଏକା ବସେ ଆଛି ହେଥାୟ
ଯାତାଯାତେର ପଥେର ତୀରେ ।
ଯାରା ବିହାନ ବେଳାୟ ଗାନେର ଖେଳ
ଆନଳ ବେଯେ ଝାଣେର ଘାଟେ,
ଆଲୋଛାଯାର ନିତ୍ୟ ନାଟେ
ସ୍ନାନେର ବେଳାୟ ଛାଯାୟ ତା'ରା
ମିଳାୟ ଧୌରେ ।
ଆଜକେ ତା'ରା ଏଳ ଆମାର
ସ୍ଵପ୍ନଲୋକେର ଛୟାର ଘିରେ,
ଶୁରହାରା ସବ ବ୍ୟଥା ଯତ
ଏକତାରା ତା'ବ ଥୁଁଜେ ଫିରେ ।

ଶୁଦ୍ଧିତଥୀ

ପ୍ରହର ପରେ ପ୍ରହର ସେ ଯାଯ
ବସେ ବସେ କେବଳ ଗଣି
ନୀବବ ଜପେର ମାଲାର ଧବନି
ଅନ୍ଧକାରେର ଶିବେ ଶିରେ ॥

ଜୋଡାମ୍ବକୋ

୩୦ ଅଷ୍ଟୋବର, ୧୯୪୦

ରୋଗଶୟାଯ

୪

ଅଜସ୍ର ଦିନେର ଆଲୋ
ଜାନି ଏକଦିନ
ହୁ-ଚକ୍ରରେ ଦିଯେଛିଲେ ଝଣ ।
ଫିରାଯେ ନେବାର ଦାବି ଜାନାଯେଛ ଆଜ
ତୁମି ମହାରାଜ ।
ଶୋଧ କରେ ଦିତେ ହବେ ଜାନି,
ତବୁ କେନ ସନ୍ଧ୍ୟାଦୌପେ
ଫେଲେ ଛାୟାଖାନି ।
ରଚିଲେ ଯେ ଆଲୋ ଦିଯେ ତବ ବିଶ୍ଵତଳ
ଆମି ସେଥା ଅତିଥି କେବଳ ।
ହେଥା ହୋଥା ସଦି ପଡ଼େ ଥାକେ
କୋନୋ କୁନ୍ଦ ଫାକେ
ନାହିଁ ହୋଲୋ ପୁରା
ସେଟୁକୁ ଟୁକୁରା—
ରେଖେ ଯେଯୋ ଫେଲେ
ଅବହେଲେ,
ଯେଥା ତବ ରଥ
ଶେଷ ଚିଙ୍ଗ ରେଖେ ଯାଯ ଅନ୍ତିମ ଧୂଲାଯ
ସେଥାଯ ରଚିତେ ଦାଓ ଆମାର ଜଗତ ।
ଅନ୍ତିମ କିଛୁ ଆଲୋ ଥାକ୍
ଅନ୍ତିମ କିଛୁ ଛାୟା
ଆର କିଛୁ ମାୟା ।
ଛାୟାପଥେ ଲୁପ୍ତ ଆଲୋକେର ପିଛୁ
ହୟତୋ କୁଡ଼ାୟେ ପାବେ କିଛୁ ।
କଣାମାତ୍ର ଲେଶ
ତୋମାର ଝଣେର ଅବଶେଷ ॥

ଜୋଡ଼ାମାକେ

୩ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

রোগশয্যায়

৫

এই মহাবিশ্বতলে
যন্ত্রণার ঘূর্ণ্যস্ত্র চলে,
চূর্ণ হোতে থাকে গ্রহতারা ।
উৎক্ষিপ্ত স্ফুলিঙ্গ যত
দিক্-বিদিকে অস্তিত্বের বেদনারে
প্রলয়হংখের রেণুজালে
ব্যাপ্ত করিবারে ছোটে প্রচণ্ড আবেগে ।
পীড়নের যন্ত্রণালে
চেতনার উদ্বৌপ্তি প্রাঙ্গণে
কোথা শেল শূল যত হতেছে ঝংকৃত,
কোথা ক্ষতরক্ত উৎসারিছে ।
মানুষের ক্ষুদ্র দেহ,
যন্ত্রণার শক্তি তার কৌ দুঃসৌম ।
সৃষ্টি ও প্রলয়-সভাতলে—
তার বহিরসপাত্র
কী লাগিয়া যোগ দিল বিশ্বের ভৈরবৈচক্রে
বিধাতার প্রচণ্ড মন্ততা—কেন
এ দেহের মৃত্যুগু ভরিয়া
রক্তবর্ণ প্রলাপের অঙ্গস্রোতে করে বিপ্লাবিত ।
প্রতিক্ষণে অস্তুহীন মূল্য দিল তারে
মানবের দুর্জয় চেতনা,
দেহ-হংখ-হোমানলে
যে অর্ধ্যের দিল সে আহুতি—
জ্যোতিক্ষের তপস্যায়
তার কি তুলনা কোথা আছে ।
এমন অপরাজিত বীর্যের সম্পদ,
এমন নির্ভৌক সহিষ্ণুতা,

ରୋଗଶୟାୟ

ଏମନ ଉପେକ୍ଷା ମରଣେରେ,
ହେନ ଜୟଯାତ୍ରୀ—
ରୁକ୍ଷୁମିତ୍ର ବହିଶୟା ମାଡ଼ାଇୟା ଦଲେ ଦଲେ
ଛଂଖେର ସୀମାନ୍ତ ଖୁଁଜିବାରେ—
ନାମହୀନ ଜାଳାମଯ କୌ ଭୌର୍ଧର ଲାଗି
ସାଥେ ସାଥେ ପଥେ ପଥେ
ଏମନ ସେବାର ଉଂସ ଆଗ୍ରେ ଗହର ଭେଦ କରି
ଅଫୁରାନ ପ୍ରେମେର ପାଥେଯ ॥

କ୍ଷୋଢାର୍ଦ୍ଦିକେ
୪ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ରୋଗଶୟାୟ

୬

ଓগେ ଆମାର ଭୋରେର ଚଢୁଇ ପାଖି,
ଏକଟୁଥାନି ଆଧାର ଧାକତେ ବାକି
ଘୂମଘୋରେର ଅଙ୍ଗ ଅବଶେଷେ,
ଶାସିର ପରେ ଠୋକର ମାରୋ ଏସେ,
ଦେଖୋ କୋନୋ ଖବର ଆଛେ ନାକି ।
ତାହାର ପରେ କେବଳ ମିଛିମିଛି
ଯେମନ ଖୁଣି ନାଚେର ସଙ୍ଗେ
ଯେମନ ଖୁଣି କେବଳ କିଚିମିଚି ;
ନିର୍ଭୀକ ଏ ପୁଞ୍ଜ
ସକଳ ବାଧା ଶାସନ କରେ ତୁଞ୍ଜ ।
ସଥନ ପ୍ରାତେ ଦୋଯେଲରା ଦେଇ ଲିଙ୍ଗ
କବିର କାହେ ପାଯ ତାରା ବକଶିଶ,
ସାରା ପ୍ରହର ଏକଟାନା ଏକ ପଞ୍ଚମ ସ୍ଵର ସାଧି
ଲୁକିଯେ କୋକିଳ କରେ କୌ ଉତ୍ସାଦି,
ସକଳ ପାଖି ଠେଲେ
କାଲିଦାସେର ବାହବା ମେହି ପେଲେ ।
ତୁମି କେଯାର କରୋ ନା ତାର କିଛୁ,
ମାନୋ ନାକୋ ସ୍ଵରଗ୍ରାମେର କୋନୋ ଉଚୁ ନିଚୁ ।
କାଲିଦାସେର ସରେର ମଧ୍ୟ ଢୁକେ
ଛନ୍ଦଭାଙ୍ଗ ଚେଁଚାମେଚି
ବାଧାଓ କୌ କୌତୁକେ ।
ନବରତ୍ନ-ସଭାଯ କବି ସଥନ କରେ ଗାନ
ତୁମି ତାରି ଥାମେର ମାଥାଯ କୌ କରୋ ସନ୍ଧାନ ।
କବିପ୍ରିୟାର ତୁମି ପ୍ରତିବେଶୀ,
ସାରା ମୁଖର ପ୍ରହର ଧ'ରେ ତୋମାର ମେଶାମେଶି ।
ବସନ୍ତେର ବାୟନା-କରା
ନୟତୋ ତୋମାର ନାଟ୍ୟ,

ରୋଗଶୟାଯ

ଯେମନ-ତେମନ ନାଚମ ତୋମାର,
ନାଇକୋ ପାରିପାଟ୍ୟ ।
ଅରଣ୍ୟେରି ଗାହନ-ସଭାଯ ସାଓ ନା ସେଲାମ ଠୁକି',
ଆଲୋର ସଙ୍ଗେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଭାଷାଯ ଆଲାପ ମୁଖୋମୁଖି ;
କୌ ଯେ ତାହାର ମାନେ
ନାଇକୋ ଅଭିଧାନେ,
ସ୍ପନ୍ଦିତ ଓଇ ବକ୍ଷଟୁକୁ ତାହାର ଅର୍ଥ ଜାନେ ।
ଡାଇନେ ବୀଯେ ଘାଡ଼ ବୈକିଯେ କୌ କରୋ ମଞ୍ଚରା,
ଅକାରଣେ ସମସ୍ତ ଦିନ କିସେର ଏତ ହରା ।
ମାଟିର ପରେ ଟାନ,
ଧୂଳାଯ କବୋ ସ୍ଵାନ,
ଏମନି ତୋମାର ଅସ୍ତ୍ରେରି ସଜ୍ଜା,
ମଲିନତା ଲାଗେ ନା ତାଯ ଦେଇ ନା ତାବେ ଲଜ୍ଜା ।
ବାସା ବାଧୋ ରାଜାର ଘରେର ଛାଦେର କୋଗେ
ଲୁକୋଚୁରି ନାଇକୋ ତୋମାର ମନେ ।

ଅନିଦ୍ରାତେ ସଖନ ଆମାର କାଟେ ଛଥେର ରାତ
ଆଶା କରି ଦ୍ଵାରେ ତୋମାର ପ୍ରଥମ ଚଞ୍ଚୁଘାତ ।
ଅଭୀକ ତୋମାର ଚଟୁଳ ତୋମାର
ସହଜ ପ୍ରାଣେର ବାଣୀ
ଦାଓ ଆମାରେ ଆନି,
ସକଳ ଜୀବେର ଦିନେର ଆଲୋ
ଆମାରେ ଲୟ ଡାକି,
ଓଗୋ ଆମାର ଭୋରେର ଚଢୁଇ ପାଥି ॥

ଜୋଡ଼ାସାକୋ
୧୧ ନିତେଷ୍ଟର, ୧୯୪୦
ଆପତେ

ରୋଗଶ୍ୟାୟ

୭

ଗହନ ରଜନୀମାରେ
ରୋଗୀର ଆବିଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିତଳେ
ସଥନ ସହସା ଦେଖି
ତୋମାର ଜୋଗ୍ରତ ଆବିର୍ଭାବ
ମନେ ହୟ ଯେନ
ଆକାଶେ ଅଗଣ୍ୟ ଗ୍ରହତାରା
ଅନ୍ତହୀନ କାଳେ
ଆମାରି ପ୍ରାଣେର ଦାୟ କରିଛେ ସୌକାର ।
ତାରପରେ ଜୀବି ଯବେ
ତୁମି ଚଲେ ଯାବେ,
ଆତକ ଜାଗାଯ ଅକ୍ଷୟାଂ
ଉଦ୍‌ଦୀନ ଜଗତେର ଭୀଷଣ ସ୍ତରତା ॥

ଜୋଡ଼ାସ୍ତକୋ
୧୨ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦
ରାତ୍ରି ଛୁଟା

ରୋଗଶ୍ୟାଯ

୪

ମନେ ହୁଏ ହେମକ୍ଷେତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟାର କୁଞ୍ଚାଟିକା ପାମେ
ଆଲୋକେର କୀ ଧେନ ଭର୍ତ୍ତସନା
ଦିଗକ୍ଷେତ୍ର ମୃତ୍ୟୁରେ ତୁଳିଛେ ତର୍ଜନୀ ।
ପାଣୁବର୍ଗ ହେଯେ ଆସେ ସୁର୍ଯୋଦୟ
ଆକାଶେର ଭାଲେ,
ଲଜ୍ଜା ଘନୀଭୂତ ହେଁ
ହିମସିଙ୍କ ଅରଣ୍ୟଛାୟା
ସ୍ତର ହେଁ ପାଖିଦେର ଗାନ ॥

ଜୋଡ଼ାସିଂକୋ
୧୩ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ରୋଗଶୟାଯ

ହେ ପ୍ରାଚୀନ ତମସିନୀ, କଣ୍ଠିଭ୍ରମ୍ମ-ମହୀ-କ୍ଷେତ୍ର-ଏକିଥିରେ
ଆଜି ଆମି ରୋଗେର ବିମିଶ୍ର ତମିଶ୍ରାୟ
ମନେ ମନେ ହେରିତେଛି
କାଳେର ଅର୍ଥମ କଲେ ନିରନ୍ତର ଅନ୍ଧକାରେ
ବସେଛ ଶୃଷ୍ଟିର ଧ୍ୟାନେ
କୀ ଭୀଷଣ ଏକା,
ବୋବା ତୁମି, ଅନ୍ଧ ତୁମି ।
ଅନୁଷ୍ଠ ଦେହେର ମାଝେ କ୍ଲିଷ୍ଟ ରଚନାର ଯେ ପ୍ରୟାସ
ତାଇ ହେରିଲାମ ଆମି
ଅନାଦି ଆକାଶେ ।
ପଞ୍ଚ ଉଠିତେଛେ କାନ୍ଦି ନିଜାର ଅତଳ ମାଝେ,
ଆହାପକାଶେର କୃଧା ବିଗଲିତ ଲୌହଗର୍ଭ ହତେ
ଗୋପନେ ଉଠିଛେ ଜୁଲି ଶିଖାୟ ଶିଖାୟ ।
ଅଚେତନ ତୋମାର ଅଞ୍ଚୁଲି
ଅମ୍ପଟ ଶିଲ୍ପେର ମାୟା ବୁନିଯା ଚଲିଛେ,
ଆଦି ମହାର୍ବ-ଗର୍ଭ ହତେ
ଅକଞ୍ଚାଂ ଫୁଲେ' ଫୁଲେ' ଉଠିତେଛେ—
ପ୍ରକାଣ ସ୍ଵପ୍ନେର ପିଣ୍ଡ
ବିକଳାଙ୍ଗ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ଅପେକ୍ଷା କରିଛେ ଅନ୍ଧକାରେ
କାଳେର ଦକ୍ଷିଣ ହଞ୍ଚେ ପାବେ କବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେହ
ବିରାପ କଦର୍ଯ୍ୟ ନେବେ ସୁସଂଗତ କଲେବର
ନବ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକେ ।
ମୂର୍ତ୍ତିକାବ ଦିବେ ଆସି ମନ୍ତ୍ର ପଡ଼ି'
ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଦ୍ସାଟିବେ ବିଧାତାର ଅନ୍ତଗୁର୍ଚ୍ଛ ସଂକଳେର ଧାରା ॥

ଜୋଡ଼ାସାଙ୍କେ

୧୩ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ପ୍ରାତେ

ରୋଗଶ୍ଵରୀ

୧୦

ଆମାର ଦିନେର ଶେଷ ଛାଯାଟୁକୁ
ମିଶାଇଲେ ମୂଳତାନେ,
ଶୁଣନ ତା'ର ର'ବେ ଚିରଦିନ
ଭୁଲେ ଯାବେ ତା'ର ମାନେ ।
କର୍ମକ୍ଲାନ୍ତ ପଥିକ ସଥନ
ବସିବେ ପଥେର ଧାରେ,
ଏହି ରାଗିଧୀର କର୍କଣ ଆଭାସ
ପରଶ କରିବେ ତା'ରେ ;
ନୀରବେ ଶୁଣିବେ ମାଥାଟି କରିଯା ନିଚୁ,
ଶୁଧୁ ଏଇଟୁକୁ ଆଭାସେ ବୁଝିବେ
ବୁଝିବେ ନା ଆର କିଛୁ—
ବିଶ୍ୱାସ ସୁଗେ ଦୁର୍ଲଭ କ୍ଷଣେ
ବେଁଚେଛିଲ କେଉ ବୁଝି
ଆମରା ଯାହାର ଖୋଜ ପାଇ ନାହିଁ
ତାହି ସେ ପେଯେଛେ ଖୁଁଜି ॥

ଜୋଡ଼ାସ୍ କେ ।

୧୩ ମର୍ଦ୍ଦେଶ୍, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୩୧

ଜଗତେର ମାନ୍ୟାନେ ସୁଗେ ସୁଗେ ହିତେହେ ଜମା
ସୁତୌତ୍ର ଅକ୍ଷମା ।
ଅଗୋଚରେ କୋନୋଥାନେ ଏକଟି ରେଖାର ହୋଲେ ତୁଳ
ଦୀର୍ଘକାଳେ ଅକ୍ଷ୍ୟାୟ ଆପନାରେ କରେ ଲେ ନିମ୍ନଲି ।
ଭିନ୍ତି ଯାର ଏବେ ବ'ଲେ ହେୟେଛିଲ ମନେ
ତଳେ ତାର ଭୂମିକମ୍ପ ଟ'ଲେ ଓଠେ ଏଲ୍ୟନର୍ତ୍ତନେ ।
ପ୍ରାଣୀ କତ ଏସେଛିଲ ଦଲେ ଦଲେ
ଜୀବନେର ରଙ୍ଗଭୂମେ
ଅପର୍ଯ୍ୟାଣ ଶକ୍ତିର ସମ୍ବଲେ ଜୀବିତ ଅନ୍ତିମାନ୍ୟ ବ୍ୟମ ଓ -
ସେ ଶକ୍ତିଇ ଭର୍ତ୍ତାର, ୩୫୩- ୩୫୪-
କ୍ରମେଇ ଅସହ ହେୟ ଲୁଣ୍ଡ କ'ରେ ଦେୟ ମହା ଭାର ।
କେହ ନାହିଁ ଜାନେ
ଏ ବିଶେର କୋନ୍ଥାନେ
ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ଜମା
ଦାରୁଣ ଅକ୍ଷମା ।
ଦୃଷ୍ଟିର ଅତୀତ କ୍ରଟି କରିଯା ଭେଦନ
ସମସ୍ତରେ ଦୃଢ଼ ସୂତ୍ର କରିଛେ ଛେଦନ,
ଇଞ୍ଜିନେର ଫୁଲିଙ୍ଗେର ଭର୍ତ୍ତା
ପଞ୍ଚାତେ ଫେରାର ପଥ ଚିରତରେ କରିଛେ ଦୁର୍ଗମ ।

ଦାରୁଣ ଭାଙ୍ଗନ ଏ ଯେ ପୁର୍ବେରି ଆଦେଶେ ୩୫୫- ଅନ୍ତର୍ମୁଦ୍ର-
କୌ ଅପୂର୍ବ ସ୍ଥଷ୍ଟି ତାର ଦେଖା ଦିବେ ଶେଷେ, ୫୧୬୩୫୩- ଏମ୍ପେକ୍
୧- ୩୩ ଅନ୍ତର୍ମୁଦ୍ର-
୪୦୩୩- ୧ ଚର୍ଚ୍ଚ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ-
ମଧ୍ୟ ଏତିମ ଧର୍ମିଚତ୍ର-
୧୮୮୨୮-ଟାନ୍ତ୍ରି

ରୋଗଶୟାଯ

ଶୁନ୍ଦାବେ ଅବାଧ୍ୟ ମାଟି ସାଧା ହବେ ଦୂର,
ବହିଯା ନୃତ୍ୟ ପ୍ରାଣ ଉଠିବେ ଅନ୍ତୁର ।
ହେ ଅକ୍ଷମା,
ଶୃଷ୍ଟିର ବିଧାନେ ତୁମି ଶକ୍ତି ଯେ ପରମା,
ଶାସ୍ତ୍ରିର ପଥେର କାଟା ତବ ପଦପାତେ
ବିଦଳିତ ହୟେ ସାଯ ବାରବାର ଆଘାତେ ଆଘାତେ ॥

ଟି-୩୮୫୮ : -

ଏହିଜ୍ଞାତେ - ଶୃଷ୍ଟିତ - ମାନ୍ଦ୍ରାତ୍ମକ - ଧର୍ଵ -
ଜୋଡ଼ାସିଙ୍କୋ
୧୩ ମର୍ଚ୍ଚେଷ୍ଟର, ୧୯୪୦ ସତ୍ୟମାତ୍ର ଅନୁମାନ୍ତି - ଭୁଗ୍ରି କ୍ଷେତ୍ରେ -
ଲିଟିଏମ୍ବୁଡ୍ୟ ଛଢି ।

ରୋଗଶ୍ୟାୟ

୧୨

ସକାଳ ବେଳାୟ ଉଠେଇ ଦେଖି ଚେଯେ
ଯାହା ତାହା ରମେହେ ଘର ଛେଯେ,
ଥାତାପତ୍ର କୋଥାୟ ରାଖି କୀ ଯେ
ହାଁଡ଼େ ବେଡ଼ାଇ ଥୁଁଜେ ନା ପାଇ ନିଜେ ।
ଦାମୀ ସତ କୋଥାୟ କୀ ହୟ ଜମା,
ଛଡ଼ାଛଡ଼ି, ନାଇ କୋନୋ ତାର ସେମିକୋଲନ କମା ।
ପଢ଼େ ଆହେ ପତ୍ରବିହୀନ ଲେଫାଫା ସବ ଛିଲ୍ଲ,
ଏହିତୋ ଦେଖି ପୁରୁଷ ଜାତେର ଜାତ-କୁଂଡ଼ମିର ଚିହ୍ନ ।
ପରକ୍ଷଣେଇ ନାମେ କାଜେ ମେୟେର ହସ୍ତ ଛୁଟି
ମୁହୂର୍ତ୍ତେକେଇ ବିଲୁପ୍ତ ହୟ ସେଥାୟ ସତ କ୍ରୁଟି ।
କୃତ ହସ୍ତେ ନିଲଜ୍ଜ ସବ ବିଶ୍ଵାଙ୍ଗଲାର ପ୍ରତି
ନିଯେ ଆସେ ଶୋଭନା ତାର ଚରମ ସନ୍ଦର୍ଭି ।
ହେଁଡ଼ାର କ୍ଷତ ଆରୋଗ୍ୟ ହୟ ଦାଗୀର ଲଜ୍ଜା ଢାକେ,
ଅଦରକାରୀର ଗୋପନ ବାସା କୋଥାଓ ନାହି ଥାକେ ।
ଅଗୋଛାଲୋବ ମଧ୍ୟେ ଥାକି ଭାବି ଅବାକ-ପାରା
ମୁଣ୍ଡିତେ ଏହି ପୁରୁଷ ମେୟେର ଚଲେହେ ଛଇଧାରା,—
ପୁରୁଷ ଆପନ ଚାରିଦିକେ ଜମାୟ ଆବର୍ଜନା
ମେୟେ ଏସେ ନିତ୍ୟ ତା'ରେ କରିଛେ ମାର୍ଜନା ॥

ଜୋଡ଼ାସ୍ଟାକୋ
୧୫ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦
ହପୁର

ରୋଗଶୟାଯ

୧୩

ଦୀର୍ଘ ହୁଃଖରାତ୍ରି ଯଦି
ଏକ ଅତୀତେର ପ୍ରାନ୍ତତଟେ
ଖେଯା ତାର ଶେଷ କରେ ଥାକେ
ତବେ ନବ ବିଶ୍ୱଯେର ମାରେ
ବିଶ୍ୱଜଗତେର ଶିଶୁଲୋକେ
ଜେଗେ ଓଠେ ସେଇ ନୂତନ ପ୍ରଭାତେ
ଜୀବନେର ନୂତନ ଜିଜ୍ଞାସା ।
ପୁରାତନ ପ୍ରକଳ୍ପିତ ଉତ୍ତର ନା ପେଯେ
ଅବାକ ବୁଦ୍ଧିରେ ଯାରା ସଦା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରେ
ବାଲକେର ଚିନ୍ତାହୀନ ଲୌଲାଛଳେ
ସହଜ ଉତ୍ତର ତାର ପାଇ ସେଇ ମନେ
ସହଜ ବିଶ୍ୱାସେ,
ଯେ ବିଶ୍ୱାସ ଆପନାର ମାଝେ ତୃପ୍ତ ଥାକେ
କରେ ନା ବିରୋଧ,
ଆନନ୍ଦେର ସ୍ପର୍ଶ ଦିଯେ ସତ୍ୟେର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇ ଏନେ ॥

ଶ୍ରୀଜୋଡ଼ାସୀଙ୍କୋ

୧୫ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୧୪

ନଦୀର ଏକଟା କୋଣେ ଶୁଙ୍କ ମରା ଡାଳ
ଶ୍ରୋତେର ବ୍ୟାଘାତ ସଦି କରେ
ସୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଭାସମାନ ଆବର୍ଜନା ନିଯେ
ମେଥାମେ ପ୍ରକାଶ କରେ ଆପନାର ରଚନାଚାତୁରୀ,
ଛୋଟୋ ଦ୍ଵୀପ ଗଡ଼େ ତୋଲେ ଟେନେ ଆନେ ଶୈବାଲେର ଦଳ
ତୌରେର ଯା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ନେଯ ସେ କୁଡ଼ାଯେ
ଦ୍ଵୀପମୁଣ୍ଡ-ଉପାଦାନେ ଯାହା ତାହା ଜୋଟାଯ ସମ୍ବଲ ।
ଆମାର ରୋଗୀର ଘରେ ଆବଦ୍ଧ ଆକାଶେ
ତେମନି ଚଲେଛେ ସୃଷ୍ଟି
ଚୌଦିକେର ସବ ହତେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସ୍ଵରାପେ ।
ତାହାର କର୍ମେର ଆବତରନ
ଛୋଟୋ ସୀମାଟିତେ ।
କପାଳେତେ ହାତ ଦିଯେ ଦେଖେ
ତାପ ଆଛେ କିନା,
ଉଦ୍‌ଦିଗ୍ନ ଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଶ୍ନ କରେ, ଘୂମ ନେଇ କେନ ।
ଚୁପି ଚୁପି ପା ଟିପିଆ
ଘରେ ଆନେ ପ୍ରଭାତେର ଆଲୋ ।
ପଥ୍ୟେର ଥାଳାଟି ନିଯେ ହାତେ
ବାର ବାର ଉପରୋଧେ
ଝରିବ ବିରୋଧ ଲାଯ ଜିନି' ।
ଏଲୋମେଲୋ ଯତ କିଛୁ ସଯତ୍ତେ ଗୁଛାଯେ ରାଖେ
ଅଁଚଲେ ଧୂଲାର ଲେଶ ବାଡ଼ି' ।
ହ'ହାତେ ସମାନ କରି' ଶୟାର କୁଣ୍ଡନ
ଆସନ ପ୍ରକ୍ଷ୍ଵତ ରାଖେ ଶିଯରେର କାଛେ
ବିନିଜ୍ ସେବାର ଲାଗି ।
କଥା ହେଥା ସୀର ସରେ,
ଦୃଷ୍ଟି ହେଥା ବାଞ୍ଚ ଦିଯେ ଛୋଗ୍ଯା,

ରୋଗଶୟାଯ

ସ୍ପର୍ଶ ହେଥା କମ୍ପିତ କରୁଣ,
ଜୀବନେର ଏହି କନ୍ଦ ଶ୍ରୋତ
ଆପନାର କେଳେ ଆବର୍ତ୍ତିତ
ବାହିରେ ସଂବାଦେର
ଧାରା ହତେ ବିଛିନ୍ନ ମୁଦୁର ।

ଏକଦିନ ବଞ୍ଚା ନାମେ ଶୈବାଲେର ଦୌପ ଯାଇ ଭେସେ ;
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନେର ଯବେ ନାମିବେ ଜୋଯାର
ମେହି ମତୋ ଭେସେ ଯାବେ ସେବାର ବାସାଟି
ଦେଖାକାର ଦୁଃଖପାତ୍ରେ ମୁଧାଭରା ଏହି କ'ଟା ଦିନ ॥

ଉଦୟନ
ଶାନ୍ତିନିକେତନ
୧୯ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ରୋଗଶୟାମ

୧୫

ଅସୁନ୍ଦ ଶ୍ରୀରଥିନୀ
କୋନ୍ ଅବରନ୍ଦ ଭାଷା କରିଛେ ବହନ,
ବାଣୀର କ୍ଷୀଣତା
ମୁହମାନ ଆଲୋକେତେ ରଚିତେଛେ ଅସ୍ପଟେର କାରା ।
ନିର୍ବର ଯଥନ ଛୋଟେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗେ
ବହୁଦୂର ଦୁର୍ଗମେରେ କରିବାରେ ଜୟ
ଗର୍ଜନ ତାହାର
ଅସ୍ଵିକାର କରି' ଚଲେ ଗୁହାର ସଂକୀର୍ତ୍ତ ଆୟୁଷୀୟତା,
ଘୋଷଣା କରିତେ ଥାକେ ନିର୍ଥିଳ ବିଶେର ଅଧିକାର ।
ବଲହାରୀ ଧାରା ତାର ମୃଦୁ ହୟ ଯବେ
ବୈଶାଖେର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶୁକ୍ଳତାୟ
ହାରାୟ ଆପନ ମନ୍ଦ୍ରଧବନି,
କୁଶତମ ହୟେ ଆସେ ଆପନାର କାହେ
ଆପନାର ପରିଚୟ ।
ଥଣ୍ଡ ଥଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡ ମାଝେ
କ୍ଲାନ୍ତ ତାର ଗତିଶ୍ରୋତ ଲୀନ ହୟେ ଥାକେ ।
ତେମନି ଆମାର ରଙ୍ଗ ବାଣୀ
ସ୍ପଦ୍ଧୀ ହାରାୟେଛେ ତାର
ଶକ୍ତି ନାଇ ଜୀବନେର ସଞ୍ଚିତ ପ୍ଲାନିରେ
ଧିକାର ଦିବାର ।
ଆୟୁଗତ କ୍ଲିଷ୍ଟ ଜୀବନେର କୁହେଲିକା
ତାହାର ବିଶେର ଦୃଷ୍ଟି କରିଛେ ହରଣ ।

ମୋଗଶ୍ୟାମ

ହେ ପ୍ରଭାତସୁର୍
ଆପନାର ଶୁଭତମ ରୂପ
ତୋମାର ଜ୍ୟୋତିର କେନ୍ଦ୍ରେ ହେରିବ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ,
ପ୍ରଭାତଧ୍ୟାନେରେ ମୋର ସେଇ ଶକ୍ତି ଦିଯେ
କରୋ ଆଲୋକିତ,
ଛୁବଳ ପ୍ରାଣେର ଦୈତ୍ୟ
ହିରଗୁମ୍ଫ ତ୍ରିଖର୍ଯ୍ୟ ତୋମାର
ଦୂର କରି' ଦାଓ
ପରାତ୍ମତ ରଜନୀର ଅପମାନମହ ॥

ଉଦୟନ

୨୧ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ରୋଗଶୟାୟ

୧୬

ଅବସନ୍ନ ଆଲୋକେ
ଶରତେର ସାଯାହୁ ପ୍ରତିମା,
ସଂଖ୍ୟାହୀନ ତାରକାର ଶାନ୍ତ ନୀରବତା
ସ୍ତକ ତାର ହୃଦୟଗହନେ,
ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ନିଃଶ୍ଵସିତ ନିଃଶ୍ଵଦ ଶୁଙ୍ଗାୟ ।
ଆଁଧାରେ ଶୁଙ୍ଗ ଦିଯେ
ଆସେ ତାର ଭାଗରଣ-ପଥେ
ହତାଖ୍ୟାସ ରଜନୀର ମଷ୍ଟର ଅହରଗୁଲି
ପ୍ରଭାତେର ଶୁକତାରୀ ପାନେ
ପୂଜାଗଞ୍ଜୀ ବାତାସେର
ହିମସ୍ପର୍ଶ ଲାୟ ।
ସାଯାହେର ମ୍ଲାନଦୌଣ୍ଡି
ମେ କରଣଚିବ
ଧରିଲ କଳ୍ୟାଣକୁପ
ଆଜି ପ୍ରାତେ ଅରଣକିରଣେ,
ଦେଖିଲାମ ଧୌରେ ଆସେ ଆଶୀର୍ବାଦ ବହି
ଶେଫାଲି-କୁମୁଦରୁଚି ଆଲୋର ଥାଲାୟ ॥

ରୋଗଶ୍ୟାୟ

୧୭

କଥନ ସୁମିହେଛିମୁ
ଜେଗେ ଉଠେ ଦେଖିଲାମ
କମଳାଲେବୁର ଝୁଡ଼ି
ପାୟେର କାହେତେ
କେ ଗିଯେଛେ ରେଖେ ।
କଲ୍ପନାୟ ଡାନା ମେଲେ
ଅନୁମାନ ସୁରେ ସୁରେ ଫିରେ
ଏକେ ଏକେ ନାନା ନିଷ୍ଠ ନାମେ ।
ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାନି ନାହିଁ ଜାନି
ଏକ ଅଜାନାରେ ଲାଯେ
ନାନା ନାମ ମିଲିଲ ଆସିଯା
ନାନା ଦିକ ହତେ ।
ଏକ ନାମେ ସବ ନାମ ସତ୍ୟ ହୁଯେ ଉଠି
ଦାନେର ଘଟାଯେ ଦିଲ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାର୍ଥକତା ॥

ଉଦୟନ

୨୧ ମର୍ଚ୍ଚେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଗୋଗଶୟାମ

୧୮

ସଂସାରେର ନାନାକ୍ଷେତ୍ରେ ନାନାକମେ' ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଚେତନା
ମାନୁଷକେ ଦେଖି ସେଥା ବିଚିତ୍ରେର ମାରେ
ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ରୂପେ ;
କିଛୁ ତାର ଅସମାପ୍ତ, ଅପୂର୍ବ କିଛୁ ବା ।
ରୋଗୀକଷେ ନିବିଡ଼ ଏକାନ୍ତ ପରିଚୟ
ଏକାଗ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟର ଚାରିଦିକେ,
ନୂତନ ବିଶ୍ୱଯ ମେ ଯେ
ଦେଖା ଦେଇ ଅପରକ ରୂପେ ।
ସମନ୍ତ ବିଶେର ଦୟା
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂହତ ତାର ମାରେ
ତାର କରମ୍ପର୍ଶେ, ତାର ବିନିଜ୍ଞ ବ୍ୟାକୁଳ ଆଁଥିପାତେ ॥

ଉଦୟନ

୨୩ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୧୯

ସଜ୍ଜୀବ ଖେଳନା ସଦି
ଗଡ଼ା ହୟ ବିଧାତାର କମ୍ପାଲେ,
କୀ ତାହାର ଦଶା ହୟ
ତାଇ କରି ଅନୁଭବ
ଆଜି ଆୟୁଶେଷେ ।
ହେଥା ଖ୍ୟାତି ମୋର ପରାହତ,
ଉପେକ୍ଷିତ ଗାସ୍ତୀର୍ ଆମାର,
ନିଷେଧେ ଅନୁଶାସନେ
ଶୋଓଯା ବସା ଚଲେ ।
“ଚୂପ କରେ ଥାକୋ”,
“ବେଶି କଥା କାନ୍ଦୋ ଭାଲୋ ନୟ”,
“ଆରୋ କିଛୁ ଥେତେ ହବେ”,
ଏ ସକଳ ଆଦେଶ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
କତ୍ତୁ ଭର୍ତ୍ତସନାଯ କତ୍ତୁ ଅନୁନୟେ
ଯାହାଦେର କଷ୍ଟ ହତେ ଆସେ
ତାହାଦେର ପରିଭ୍ୟାକ୍ତ ଖେଳାଘରେ
ଭାଙ୍ଗ ପୁତୁଲେର ଟ୍ରାଜେଡିତେ
ଏହି ତୋ ସେଦିନ ମାତ୍ର ପଡ଼େଛେ କୈଶୋର-ୟବନିକା ।
କିଛୁକ୍ଷଣ
ବିରୋଧେର ସ୍ପଦ୍ଧୀ କରି,
ତାରପରେ ଭାଲୋଛେଲେ ହୟେ
ଯେମନ ଚାଲାଯ ତାଇ ଚଲି ।
ମନେ ଭାବି
ବୃଦ୍ଧ ଭାଗ୍ୟ ତାର ଶାସନେର ଭାର

ରୋଗଶୟାଯ

କିଛୁଦିନ ନୂତନ ଭାଗ୍ୟର ହାତେ
ସଂପି ଦିଯା କଟାକ୍ଷେ ହାସିଛେ ଦୂରେ ଥେକେ,
ହେମେଛିଲ ଘେମନ ବାଦଶା
ଆବୁହୋମେନେର ପାଳା
ରଚିଯା ଆଡ଼ାଲେ ।
ଅମୋଘ ବିଧିର ରାଜ୍ୟ ବାରବାର ହେଯେଛି ବିଦ୍ରୋହୀ,
ଏ ରାଜ୍ୟ ନିଯେଛି ମେନେ
ସେଇ ଦଣ୍ଡ
ଯାହା ମୃଣାଳେର ଚେଯେ ଶୁକୋମଳ,
ବିଦ୍ୟାତେର ଚେଯେ ସ୍ପଷ୍ଟ
ତର୍ଜନୀ ଯାହାର ॥

ଉଦୟନ
୨୩ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୫୦
ଆପାତେ

রোগশয্যায়

২০

রোগহংখ রজনীর নীরঙ্গ আঁধারে
যে আলোকবিন্দুটিবে ক্ষণে ক্ষণে দেখি
মনে ভাবি কী তার নিদেশ।
পথের পথিক যথা জানালার বক্স দিয়ে
উৎসব-আলোর পায় একটুকু খণ্ডিত আভাস,
সেই মতো যে রশ্মি অন্তরে আসে
সে দেয় জানায়ে
এই ঘন আববণ উঠে গেলে
অবিছেদে দেখা দিবে
দেশহীন কালহীন আদি জ্যোতি,
শাশ্বত প্রকাশপারাবার,
সূর্য যেখা কবে সক্ষ্যাঙ্গান
যেথায় নক্ষত্র যত মহাকায় বৃহুদেব মতো
উঠিতেছে ফুটিতেছে,
সেথায় নিশান্তে যাত্রী আমি,
চৈতন্যসাগর-তৌর্ধপথে ॥

উদয়ন

২৪ নভেম্বর, ১৯৪০

আতে

4mb. 4081

dt. 7-9-09

ରୋଗଶୟାଯ

୨୧

ସକାଳେ ଜାଗିଯା 'ଉଠି'
ଫୁଲଦାନେ ଦେଖିଛୁ ଗୋଲାପ,
ପ୍ରଶ୍ନ ଏଲ ମନେ
ୟୁଗ-ୟୁଗାନ୍ତେର ଆବର୍ତ୍ତନେ
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପରିଣାମେ ଯେ ଶକ୍ତି ତୋମାରେ ଆନିଯାଛେ
ଅପୂର୍ବେର କୁଣ୍ଡିତେର ପ୍ରତି ପଦେ ପୀଡ଼ନ ଏଡ଼ାଯେ
ସେ କି ଅନ୍ଧ ସେ କି ଅଞ୍ଚମନା,
ସେଓ କି ବୈରାଗ୍ୟବ୍ରତୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ମତୋ
ସୁନ୍ଦରେ ଓ ଅସୁନ୍ଦରେ ଭେଦ ନାହି କରେ,
ଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନକ୍ରିୟା ଶୁଦ୍ଧ ବଳକ୍ରିୟା ତାର
ବୋଧେର ନାହିକୋ କୋନୋ କାଜ ?
କା'ରା ତର୍କ କ'ରେ ବଲେ,— ହୃଦିର ସଭାଯ
ଶୁତ୍ରୀ କୁତ୍ରୀ ବସେ ଆହେ ସମାନ ଆସନେ,
ପ୍ରହରୀର କୋନୋ ବାଧା ନାହି ।
ଆମି କବି ତର୍କ ନାହି ଜାନି,
ଏ ବିଶ୍ୱେରେ ଦେଖି ତାର ସମଗ୍ରୀ ସ୍ଵରୂପେ,
ଲକ୍ଷ କୋଟି ଗହତାରା ଆକାଶେ ଆକାଶେ
ବହନ କରିଯା ଚଲେ ପ୍ରକାଶ ସୁଧମା,
ଛନ୍ଦ ନାହି ଭାଙ୍ଗେ ତାର ସୁର ନାହି ବାଧେ,
ବିକୃତି ନା ଘଟାଯ ଅଲନ,
ତ୍ରି ତୋ ଆକାଶେ ଦେଖି ନ୍ତରେ ନ୍ତରେ ପାପଡ଼ି ମେଲିଯା
ଜ୍ୟୋତିମର୍ଯ୍ୟ ବିରାଟ ଗୋଲାପ ॥

ଉଦୟନ

୨୪ ନଡେଶ୍ୱର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶମ୍ଭାସ

୨୨

ମଧ୍ୟଦିନେ ଆଥୋ ଘୁମେ ଆଥୋ ଜୀଗରଷେ
ବୋଧ କରି ସ୍ଵପ୍ନେ ଦେଖେଛିଲୁ
ଆମାର ସନ୍ତାର ଆବରଣ
ଖେଳେ ପଡ଼େ ଗେଲ
ଅଜାନୀ ନଦୀର ଶ୍ରୋତେ
ଲମ୍ବେ ମୋର ନାମ ମୋର ଖ୍ୟାତି
କୃପଣେର ସଞ୍ଚୟ ଯା କିଛୁ
ଲମ୍ବେ କଳଙ୍କେର ସ୍ମୃତି
ମଧୁର କ୍ଷଣେର ସ୍ଵାକ୍ଷରିତ,
ଗୌରବ ଓ ଅଗୌରବ
ଚେଟ୍ଟେଯେ ଚେଟ୍ଟେଯେ ଭେସେ ଯାଇ
ତାରେ ଆର ପାରି ନା ଫିରାତେ ;
ମନେ ମନେ ତର୍କ କରି ଆମିଶୁଣ୍ୟ ଆମି,
ଯା କିଛୁ ହାରାଲ ମୋର
ସବ ଚେଯେ କାର ଲାଗି ବାଜିଲ ବେଦନା ।
ମେ ମୋର ଅତୀତ ନହେ
ଯାରେ ଲମ୍ବେ ସୁଥେ ଦୁଃଖେ କେଟେଛେ ଆମାର ରାତ୍ରିଦିନ ।
ମେ ଆମାର ଭବିଷ୍ୟତ
ଯାରେ କୋନୋକାଳେ ପାଇ ନାହି,
ଯାର ମଧ୍ୟେ ଆକାଞ୍ଚା ଆମାର
ଭୂମିଗର୍ଭେ ବୀଜେର ମତନ
ଅଞ୍ଚୁରିତ ଆଶା ଲମ୍ବେ
ଦୀର୍ଘରାତ୍ରି ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖେଛିଲ
ଅନାଗତ ଆଲୋକେର ଲାଗି ॥

ଉଦୟନ

୨୪ ନତେଷ୍ୱର, ୧୯୪୦

ବିକାଳ

ବୋଗଶ୍ୟାୟ

୨୩

ଆରୋଗ୍ୟର ପଥେ
ସଥନ ପେଲେମ ସତ୍ତ
ପ୍ରସଙ୍ଗ ପ୍ରାଣେର ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ
ଦାନ ସେ କରିଲ ମୋରେ
ନୂତନ ଚୋଥେର ବିଶ୍-ଦେଖା ।
ଅଭାତ-ଆଲୋଯ ମଘ ଏଇ ନୌଲାକାଶ
ପୁରାତନ ତପସ୍ତୀର
ଧ୍ୟାନେର ଆସନ,
କଳ୍ପ-ଆରଣ୍ୟର
ଅଷ୍ଟହିନ ପ୍ରଥମ ମୁହୂର୍ତ୍ତଧାନି
ପ୍ରକାଶ କରିଲ ମୋର କାହେ ;
ବୁଝିଲାମ ଏଇ ଏକ ଜୟ ମୋର
ନବ ନବ ଜନ୍ମସୂତ୍ରେ ଗୀର୍ଥା ।
ସନ୍ତୁରଣ୍ଗି ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ସମ
ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ବହିତେଛେ
ଅଦୃଶ୍ୟ ଅନେକ ସୃଷ୍ଟିଧାରା ॥

ଉଦୟନ

୨୫ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାୟ

୨୪

ପ୍ରତ୍ୟସେ ଦେଖିଲୁ ଆଜ ମିର୍ଲ ଆଲୋକେ
ନିଖିଲେର ଶାସ୍ତି-ଅଭିଷେକ,
ତରଙ୍ଗଲି ନତ୍ରଶିରେ ଧରଣୀର ନମଶ୍କାର କରିଲ ପ୍ରଚାର ।
ଯେ ଶାସ୍ତି ବିଶେର ମର୍ମେ ଝୁବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
ରଙ୍କା କରିଯାଛେ ତା'ରେ
ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତେ ଯତ ଆଘାତେ ସଂଘାତେ ।
ବିକୁଳ ଏ ମତ୍ୟଭୂମେ
ନିଜେର ଜାନାୟ ଆବର୍ତ୍ତାବ
ଦିବସେର ଆରଣ୍ୟେ ଓ ଶେଷେ ।
ତାରି ପତ୍ର ପେଯେଛ ତୋ କବି ମାଙ୍ଗଲିକ ।
ମେ ସଦି ଅମାନ୍ୟ କରେ ବିକ୍ରପେର ବାହକ ସାଜିଯା
ବିକୁତିର ସଭାମଦରାପେ
ଚିରନୈରାଶ୍ୟେର ଦୃତ,
ଭାଙ୍ଗା ଯନ୍ତ୍ରେ ବେଶ୍ଵର ଝଙ୍କାରେ
ବ୍ୟଙ୍ଗ କରେ ଏ ବିଶେର ଶାଶ୍ଵତ ସତ୍ୟରେ
ତବେ ତାର କୋନ୍ ଆବଶ୍ୟକ ।
ଶମ୍ଭକ୍ଷେତ୍ରେ କାଟାଗାଛ ଏସେ
ଅପମାନ କରେ କେନ ମାହୁସେର ଅନ୍ନେର କୁଥାରେ ।
କୁଞ୍ଚ ସଦି ରୋଗେରେ ଚରମ ସତ୍ୟ ବଲେ,
ତାହା ନିଯେ ସ୍ପର୍ଧୀ କରା ଲଜ୍ଜା ବ'ଲେ ଜାନି
ତାର ଚେଯେ ବିନା ବାକ୍ୟେ ଆଉହତ୍ୟା ତାଲୋ ।

ରୋଗଶୟାଯ

ମାନୁଷେର କବିତା
ହେବେ ଶେଷେ କଳକତ୍ତାଜନ
ଅସଂକ୍ଷିତ ଯଦୃଚ୍ଛର ପଥେ ଚଲି' ।
ମୁଖଶ୍ରୀର କବିବେ କି ପ୍ରତିବାଦ
ମୁଖୋଷେର ନିର୍ଲଙ୍ଘ ନକଲେ ॥

ଉଦୟନ
୨୬ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୫୦
ଆତେ

ରୋଗଶ୍ଵରୀ

୨୫

ଜୀବନେର ହଥେ ଶୋକେ ତାପେ
ଝବିର ଏକଟି ବାଣୀ ଚିନ୍ତେ ମୋର ଦିନେ ଦିନେ ହେଯେଛେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ
—ଆନନ୍ଦଅମୃତକୁପେ ବିଶେର ପ୍ରକାଶ ।—
କୁଞ୍ଜ ଯତ ବିରକ୍ତ ପ୍ରମାଣେ
ମହାନେରେ ସର୍ବ କରା ସହଜ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ।
ଅନ୍ତରୀଳରେ ଦେଶ କାଳେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ସତ୍ୟର ମହିମା
ଯେ ଦେଖେ ଅଖଣ୍ଡକୁପେ
ଏ ଜଗତେ ଜୟ ତାର ହେଯେଛେ ସାର୍ଥକ ॥

ଡିଲ୍‌ଲିଙ୍ଗ

୨୮ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆମେ

ବୋଗଶ୍ୟାମ

୨୬

ଆମାର କୌରିରେ ଆମି କରି ନା ବିଶ୍ୱାସ ।
ଜାନି କାଲସିଙ୍ଗ୍ର ତା'ରେ
ନିଯନ୍ତ ତରଙ୍ଗସାତେ
ଦିନେ ଦିନେ ଦିବେ ଲୁଣ୍ଠ କରି ।
ଆମାର ବିଶ୍ୱାସ ଆପନାରେ ।
ହୁଇ ବେଳା ସେଇ ପାତ୍ର ଭରି'
ଏ ବିଶେର ନିତ୍ୟ ସୁଧା
କରିଯାଛି ପାନ ।
ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଭାଲୋବାସା
ତାର ମାଝେ ହୟେଛେ ସଫିଲ ।
ହୃଦ୍ୟଭାରେ ଦୀର୍ଘ କରେ ନାହିଁ
କାଳୋ କରେ ନାହିଁ ଧୂଲି
ଶିଲ୍ପରେ ତାହାର ।
ଆମି ଜାନି ଯାବ ଯବେ
ସଂସାରେର ରଙ୍ଗଭୂମି ଛାଡ଼ି'
ମାଙ୍କ୍ୟ ଦେବେ ପୁଷ୍ପବନ ଝକୁତେ ଝକୁତେ
ଏ ବିଶେରେ ଭାଲୋବାସିଯାଛି ।
ଏ ଭାଲୋବାସାଇ ସତ୍ୟ, ଏ ଜନ୍ମେର ଦାନ ।
ବିଦୀଯ ନେବାର କାଳେ
ଏ ସତ୍ୟ ଅନ୍ନାନ ହୟେ ମୃତ୍ୟୁରେ କରିବେ ଅସ୍ଥୀକାର ॥

ଉଦୟନ

୨୮ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆମେ

ରୋଗଶ୍ୟାଯ

୨୭

ଖୁଲେ ଦାଓ ଦ୍ୱାର,
ନୀଳାକାଶ କରୋ ଅବାରିତ,
କୌତୁଳୀ ପୁଷ୍ପଗଢ଼ କଙ୍କେ ମୋର କରୁକ ପ୍ରବେଶ,
ପ୍ରଥମ ରୌଡ଼େର ଆଲୋ
ସର୍ବଦେହେ ହୋକ ସଞ୍ଚାରିତ ଶିରାୟ ଶିରାୟ,
ଆମି ବୈଚେ ଆଛି ତାରି ଅଭିନନ୍ଦନେର ବାଣୀ
ମର୍ମରିତ ପଲ୍ଲବେ ପଲ୍ଲବେ ଆମାରେ ଶୁନିତେ ଦାଓ ;
ଏ ପ୍ରଭାତ
ଆପନାର ଉତ୍ତରୀୟ ଚେକେ ଦିକ୍ ମୋର ମନ
ଯେମନ ସେ ଚେକେ ଦେଯ ନବଶଙ୍କ ଶ୍ୟାମଳ ପ୍ରାନ୍ତର ।
ଭାଲୋବାସା ଯା ପେଯେଛି ଆମାର ଜୀବମେ
ତାହାର ନିଃଶ୍ଵର ଭାସା
ଶୁଣି ଏହି ଆକାଶେ ବାତାସେ
ତାରି ପୁଣ୍ୟଅଭିଷେକେ କରି ଆଜ ଜ୍ଞାନ ।
ସମସ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥର ସତ୍ୟ ଏକଥାନି ରତ୍ନହାର ରୂପେ
ଦେଖି ଏହି ନୀଳିମାର ବୁକେ ॥

ଉଦୟନ

୨୮ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ପ୍ରାତେ

ରୋଗଶର୍ଯ୍ୟାଯ୍

୨୮

ଯେ ଚିତ୍ତଶ୍ଵରଜ୍ୟୋତି
ପ୍ରଦୀପ ରହେଛେ ମୋର ଅନ୍ତରଗଗନେ
ନହେ ଆକଶିକ ବନ୍ଦୀ ପ୍ରାଣେର ସଂକୀର୍ତ୍ତ ସୀମାନ୍ୟ
ଆଦି ଯାର ଶୁଣୁମୟ ଅଞ୍ଜେ ଯାର ଯୃତ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶକ,
ମାଧ୍ୟାନେ କିଛୁକ୍ଷଣ
ଯାହା କିଛୁ ଆଛେ ତାର ଅର୍ଥ ଯାହା କରେ ଉନ୍ନାସିତ ।
ଏ ଚିତ୍ତ ବିରାଜିତ ଆକାଶେ ଆକାଶେ
ଆନନ୍ଦ ଅମୃତ ରାପେ,
ଆଜି ପ୍ରଭାତେର ଜାଗରଣେ
ଏ ବାଣୀ ଉଠିଲ ବାଜି' ମମେ' ମମେ' ମୋର,
ଏ ବାଣୀ ଗ୍ରୀଥିଯା ଚଲେ ସୁର୍ୟ ପ୍ରହତାରା
ଅସ୍ଥଳିତ ଛନ୍ଦଶୂନ୍ୟ ଅନିଃଶେଷ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ସବେ ॥

ଉଦୟନ

୨୯ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ଶ୍ରୋଗଶାଧ୍ୟାଯୀ

୨୯

ହୁଃସହ ହୁଃଥେର ବେଡ଼ାଜ୍ଞାଲେ
ମାନବେରେ ଦେଖ ଯବେ ନିକୁପାଯୀ
ଭାବିଯା ନା ପାଇ ମନେ
ସାମ୍ଭନା କୋଷାୟ ଆଛେ ତାର ।
ଆପନାରି ମୂଢ଼ତାୟ ଆପନାରି ରିପୁର ପ୍ରଭ୍ରାୟେ
ଏ ହୁଃଥେର ମୂଳ ଜାନି,
ଦେ ଜାନାୟ ଆଖାସ ନା ପାଇ ।
ଏ କଥା ସଥନ ଜାନି
ମାନବ-ଚିତ୍ତର ସାଧନାୟ
ଗୁଡ଼ ଆଛେ ଯେ ସତ୍ୟର ରୂପ
ଦେଇ ସତ୍ୟ ସୁଖ ହୁଃଥ ସବେର ଅତୀତ,
ତଥନ ବୁଝିତେ ପାରି
ଆପନ ଆୟାୟ ଯାରା
ଫଳବାନ କରେ ତା'ରେ
ତା'ରାଇ ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମାନବସୃଷ୍ଟିର ;
ଏକମାତ୍ର ତା'ରା ଆଛେ ଆର କେହ ନାହିଁ ;
ଆର ଯାରା ସବେ
ମାଯାର ପ୍ରବାହେ ତା'ରା ଛାଯାର ମତନ,
ହୁଃଥ ତାହାଦେର ସତ୍ୟ ନହେ
ସୁଖ ତାହାଦେର ବିଡ଼ସ୍ଵନା,
ତାହାଦେର କ୍ଷତବ୍ୟଥା ଦାରୁଣ ଆକୃତି ଧ'ରେ
ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ଲୁଣ ହୟେ ଯାଯ
ଇତିହାସେ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ରାଖେ ॥

ଓଡ଼ିଆ

୨୯ ନଡେହର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାମ

୩୦

ଶୁଷ୍ଟିର ଚଲେଛେ ଖେଳା
ଚାରିଦିକ ହତେ ଶତଧାରେ
କାଲେର ଅସୀମ ଶୂନ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ
ସମ୍ମୁଖେ ଯା କିଛୁ ଢାଲେ ପିଛନେ ଡଳାୟ ବାରେ ବାରେ,
ନିରନ୍ତର ଲାଭ ଆର କ୍ଷତି
ତାହାତେଇ ଦେଇ ତା'ରେ ଗତି ।
କବିର ଛନ୍ଦେର ଖେଳା ସେଓ ଥାକି' ଥାକି'
ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କାଲେର ଗାୟେ ଛବି ଆଁକାଆଁକି ।
କାଳ ଯାଯ ଶୂନ୍ୟ ଧାକେ ବାକି ।
ଏହି ଆଁକା-ମୋହା ନିୟେ କାବ୍ୟେର ସଚଳ ମରୀଚିକା ।
ଛେଡ଼େ ଦେଇ ସ୍ଥାନ,
ପରିବର୍ତ୍ତମାନ
ଜୀବନ-ସାତ୍ରାର କରେ ଚଲମାନ ଟିକା ।
ମାତ୍ରଷ ଆପନ-ଆକା କାଲେର ସୌମାୟ
ସାନ୍ତ୍ଵନା ରଚନା କରେ ଅସୀମେର ମିଥ୍ୟା ମହିମାୟ,
ଭୁଲେ ଯାଯ କତ-ନା ଯୁଗେର ବାଣୀରପ
ଭୁମିଗର୍ଭେ ବହିତେଛେ ନିଃଶବ୍ଦେର ନିଷ୍ଠୁର ବିକ୍ରପ ॥

ଉଦୟନ

୩୦ ନତେଷ୍ଵର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୩୧

ଆଜିକାର ଅରଣ୍ୟସଭାରେ
ଅପବାଦ ଦାଓ ବାରେ ବାରେ ;
ବଲୋ ଯବେ ଦୃଢ଼ କଷେ ଅହଂକୃତ ଆଶ୍ରମକ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ
ପ୍ରକୃତିର ଅଭିପ୍ରାୟ,— ନବ ଭବିଷ୍ୟତ
କରିବେ ବିରଳ ରମେ ଶୁଦ୍ଧ ତାର ଗାନ,—
ବନଲକ୍ଷ୍ମୀ କରିବେ ମା ଅଭିମାନ ।
ଏ କଥା ସବାଟି ଜୀବନେ
ଯେ ସଂଗୀତରସପାନେ
ପ୍ରଭାତେ ପ୍ରଭାତେ
ଆନନ୍ଦେ ଆଲୋକସଭା ମାତେ
ସେ ଯେ ହେଁ
ସେ ଯେ ଅଞ୍ଚଳେୟ
ପ୍ରମାଣ କରିତେ ତାହା ଆରୋ ବହୁ ଦୀର୍ଘକାଳ ଯାବେ
ଏହି ଏକଭାବେ ।
ବନେର ପାଖିରା ତତଦିନ
ସଂଶୟବିହୀନ
ଚିରସ୍ତନ ବସନ୍ତେର ସ୍ତଵେ
ଆକାଶ କରିବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଆପନାର ଆନନ୍ଦିତ ରବେ ॥

ଉଦୟମ

୩୦ ନଭେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୩୨

ପ୍ରଭାତେ ପ୍ରଭାତେ ପାଇ ଆଲୋକେର ପ୍ରସନ୍ନ ପରଶେ
ଅଞ୍ଚିତ୍ରେ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ସମ୍ମାନ,
ଜ୍ୟୋତିଶ୍ରୋତେ ମିଶେ ସାଯ ରଙ୍ଗେର ପ୍ରବାହ,
ମୀରବେ ଧ୍ୱନିତ ହୟ ଦେହେ ମନେ ଜ୍ୟୋତିକ୍ଷେର ବାଣୀ ।
ରହି ଆମି ତୁ' ଚକ୍ରର ଅଞ୍ଜଳି ପାତିଯା
ପ୍ରତିଦିନ ଉତ୍ସର୍ପାନେ ଚେଯେ ।
ଏ ଆଲୋ ଦିଯେଛେ ମୋରେ ଜନ୍ମେର ପ୍ରଥମ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା
ଅନ୍ତସମୁଦ୍ରେ ତୌରେ ଏ ଆଲୋର ଦ୍ଵାରେ
ର'ବେ ମୋର ଜୀବନେର ଶୈୟ ନିବେଦନ ।
ମନେ ହୟ ବୁଥା ବାକ୍ୟ ବଳି, ସବ କଥା ବଲା ହୟ ନାହି,
ଆକାଶ-ବାଣୀର ସାଥେ ପ୍ରାଣେର ବାଣୀର
ମୁର ବୀଧା ହୟ ନାହି ପୂର୍ବ ମୁରେ,
ଭାଷା ପାଇ ନାହି ॥

ଉଦୟନ

୧ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ପ୍ରାତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୩୩

ବହୁକାଳ ଆଗେ ତୁମି ଦିଯେଛିଲେ ଏକଗୁଚ୍ଛ ଧୂପ,
ଆଜି ତାର ଧୋଯା ହତେ ବାହିରିଲ ଅପରିପ ରୂପ ;
ଯେନ କୋନ୍ ପୁରାଣୀ ଆଖ୍ୟାନେ
ସ୍ତର ମୋର ଧ୍ୟାନେ
ଧୀରପଦେ ଏଲ କୋନ୍ ମାଲବିକା
ଲୟେ ଦୀପଶିଖା
ମହାକାଳ-ମନ୍ଦିରେର ଦ୍ଵାରେ
ସୁଗାନ୍ତେର କୋନ୍ ପାରେ ।
ସତ୍ତ ଜ୍ଞାନ ପରେ
ମିକ୍କ ବେଣୀ ଶ୍ରୀରା ତାର ଜଡ଼ାଇୟା ଧରେ,
ଚନ୍ଦନେର ମୃଦୁଗଙ୍କ ଆସେ
ଅଙ୍ଗେର ବାତାସେ ।
ମନେ ହୟ ଏଇ ପୂଜାରୀ
ଏରେ ଆମି ବାରବାର ଚିନି,
ଆସେ ମୃଦୁମନ୍ଦ ପଦେ
ଚିରଦିବସେର ବେଦୀତଳେ
ତୁଲି' ଫୁଲ ଶୁଚିଶୁଭ ବସନ-ଅଞ୍ଚଳେ ।
ଶାନ୍ତ ସିନ୍ଧ ଚୋଥେବ ଦୃଷ୍ଟିତେ
ମେହି ବାଣୀ ନିଯେ ଆସେ ଏ ଯୁଗେର ଭାଷାର ସ୍ଥିତେ ।
ମୁଲଲିତ ବାହୁର କକ୍ଷଗେ
ପ୍ରିୟଜନ-କଳ୍ପାନେର କାମନା ବହିଛେ ସଯତନେ,

ରୋଗଶ୍ରୟାମ

ଶ୍ରୀତି ଆସ୍ତାରା
ଆଦି ସୂର୍ଯ୍ୟଦୟ ହତେ
ବହି ଆନେ ଆଲୋକେର ଧାରା ।
ଦୂର କାଳ ହତେ ତାରି
ହସ୍ତ ଛାଟି ଲାଯେ ସେବା-ରସ
ଆତପୁ ଲଳାଟ ମୋର ଆଜ୍ଞା ଧୀରେ କରିଛେ ପରମ ॥

ଉଦୟନ
୨ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦
ଆତେ

ରୋଗଶ୍ୟାଯ

୩୪

ସଥନ ବୀଣାଯ ମୋର ଆନମନା ସୁରେ
ଗାନ ବେଁଧେଛିମୁ ବସି ଏକା
ତଥନୋ ଯେ ଛିଲେ ତୁମି ଦୂରେ
ଦାଓ ନାହିଁ ଦେଖା ;
କେମନେ ଜାନିବ ସେଇ ଗାନ
ଅପରିଚିଯେର ତୌରେ ତୋମାରେଇ କରିଛେ ସଙ୍କାନ ।
ଦେଖିଲାମ କାହେ ତୁମି ଆସିଲେ ଯେମନି
ତୋମାରି ଗତିର ତାଳେ ବାଜେ ମୋର ଏ ଛନ୍ଦେର ଧରନି ;
ମନେ ହୋଲୋ ସୁରେର ସେ ମିଳେ
ଉଚ୍ଛ୍ଵସିଲ ଆନନ୍ଦେର ନିଶ୍ଚାସ ନିଖିଲେ ।
ବର୍ଷେ ବର୍ଷେ ପୁଷ୍ପବନେ ପୁଷ୍ପଗୁଲି ଫୁଟେ ଆର ଝରେ
ଏ ମିଳେର ତରେ ।
କବିର ସଂଗୀତେ ବାଣୀ ଅଞ୍ଜଳି ପାତିଯା ଆହେ ଜାଗି
ଅନାଗତ ପ୍ରସାଦେର ଲାଗି ।
ଚଲେ ଲୁକାଚୁରି ଖେଳା ବିଶେ ଅନିବାର
ଅଜାନାର ସାଥେ ଅଜାନାର ।

ଡାକ୍‌ଖଲନ

୨ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶୟାଯ

୩୫

ଯେମନ ଝଡ଼ର ପରେ
ଆକାଶେର ବକ୍ଷତଳ କରେ ଅବାରିତ
ଉଦୟାଚଲେର ଜ୍ୟାତିଃପଥ
ଗଭୀର ନିଷ୍ଠକ ନୀଳିମାୟ,
ତେମନି ଜୀବନ ମୋର ମୁକ୍ତ ହୋକ
ଅତୀତେର ବାଞ୍ଜାଳ ହତେ,
ସତ ନବ ଜାଗରଣ ଦିକ୍ ଶଞ୍ଚଖନି
ଏ ଜୟୋର ନବ ଜନ୍ମଦାରେ ।
ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଯା ଆଛି
ଆଲୋ ହତେ ମୁହଁ ଯାକ ରଙ୍ଗେ ପ୍ରଳେପ,
ଘୁଚେ ଯାକ ବ୍ୟର୍ଥ ଖେଳା ଆପନାରେ ଖେଳେନା କରିଯା,
ନିରାସକ୍ତ ଭାଲୋବାସା ଆପନ ଦାଙ୍କିଣ୍ୟ ହତେ
ଶେଷ ମୂଲ୍ୟ ପାଇଁ ଯେନ ତାର ।
ଆୟୁଷ୍ମାତେ ଭାସି ଯବେ ଆଁଧାରେ ଆଲୋତେ
ତୌରେ ତୌରେ ଅତୀତ କୀର୍ତ୍ତିର ପାନେ
ଫିରେ ଫିରେ ନା ଯେନ ତାକାଇ ;
ସୁଥେ ଛଥେ ନିରସ୍ତର
ଲିଙ୍ଗ ହୟେ ଆଛେ ଯେ ଆପନା
ଆପନ-ବାହିରେ ତା'ରେ ସ୍ଥାପନ କରିତେ ଯେନ ପାରି
ସଂସାରେ ଶତଲକ୍ଷ ଭାସମାନ ସଟନାର ସମାନ ଶ୍ରେଣୀତେ,
ନିଃଶ୍ଵର ନିଷ୍ପୃହ ଚୋଥେ ଦେଖି ଯେନ ତାରେ
ଅନାତ୍ମୀୟ ନିର୍ବାସନେ,
ଏହି ଶେଷ କଥା ମୋର
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁକ ମୋର ପରିଚୟ ଅସୀମ ଗୁର୍ବତା ॥

ଉଦୟନ

୩ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ମୋହାର୍ଯ୍ୟାଯ

୩୬

ଯାହା କିଛୁ ଚେଯେଛିମୁ ଏକାନ୍ତ ଆଗ୍ରହେ
ତାହାର ଚୌଦିକ ହତେ ବାହର ବେଷ୍ଟନ
ଅପସ୍ଥତ ହୟ ସବେ
ତଥନ ସେ ବନ୍ଧନେର ମୁଖ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ
ସେ ଚେତନା ଉତ୍ୱାସିଯା ଉଠେ
ପ୍ରଭାତ-ଆଲୋର ସାଥେ
ଦେଖି ତାର ଅଭିନ୍ନ ସ୍ଵରୂପ ।
ଶୁଣ୍ଟ ତବୁ ସେ ତୋ ଶୁଣ୍ଟ ନୟ ।
ତଥନ ବୁଝିତେ ପାରି ଖ୍ୟାତିର ସେ ବାଣୀ—
ଆକାଶ ଆନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ ନା ରହିତ ଯଦି
ଜଡ଼ତାର ନାଗପାଶେ ଦେହମନ ହଇତ ନିଶ୍ଚଳ ।
କୋହେବାଘ୍ୟାୟ କଃ ପ୍ରାଣ୍ୟାୟ
ସଦେଷ ଆକାଶ ଆନନ୍ଦୋ ନ ସ୍ଥାୟ ॥

ଉଦୟନ
୩ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୭୦
ଆତେ

ରୋଗଶୟାମ

୩୭

ଧୂମର ଗୋଧୁଲିଲାପ୍ରେ ସହସା ଦେଖିଛୁ ଏକଦିନ
ମୃତ୍ୟୁର ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁ ଜୀବନେର କଟେ ବିଜଡିତ
ରଙ୍ଗ ସୂତ୍ରଗାହି ଦିଯେ ବାଁଧା,
ଚିନିଲାମ ତଥାନି ଦୋହାରେ ।
ଦେଖିଲାମ ନିତେହେ ଘୋତ୍ରକ
ବରେର ଚରମ ଦାନ ମରଣେର ବଧୁ,
ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁତେ ସହି ଚଲିଯାହେ ସୁଗାନ୍ଧେର ପାନେ ॥

ଉଦୟନ

୪ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

ରୋଗଶ୍ୟାଯ

୩୮

ଧର୍ମରାଜ ଦିଲ ସବେ ଧଂସେର ଆଦେଶ
ଆପନ ହତ୍ୟାର ଭାର ଆପନିଇ ନିଳ ମାନୁଷେରା
ଭେବେଛି ପୀଡ଼ିତ ମନେ ପଥଭଣ୍ଟ ପଥିକ ଗ୍ରହେର
ଅକ୍ଷ୍ୟାଂ ଅପଘାତେ ଏକଟି ବିପୁଲ ଚିତାନଲେ
ଆଶ୍ରମ ଜ୍ଞଳେ ନା କେନ ମହା ଏକ ସହମରଣେର ।
ତାରପରେ ଭାବି ମନେ
ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖେ ପାପ ଯଦି ନାହି ପାଯ କ୍ଷୟ
ଓଳଯେର ଭସ୍ତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରେ ବୌଜ ତାର ର'ବେ ସ୍ମର୍ଣ୍ଣ ହୟେ,
ନୁତନ ସୃଷ୍ଟିର ବକ୍ଷେ
କଟକିଯା ଉଠିବେ ଆବାର ॥

ଉଦୟନ
୫ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦
ପ୍ରାତେ

ରୋଗଶ୍ୟାୟ

୩୯

ତୋମାରେ ଦେଖି ନା ସବେ ମନେ ହୁଯ ଆତ୍ କଲ୍ପନାୟ
ପୃଥିବୀ ପାଯେର ନିଚେ ଚୂପି ଚୂପି କରିଛେ ମନ୍ତ୍ରଣ
ସବେ ସାବେ ବ'ଳେ ।
ଆଁକଡ଼ି' ଧରିତେ ଚାହି ଉଂକଠାୟ ଶୂଙ୍ଗ ଆକାଶେରେ
ହୁଇ ବାହୁ ତୁଳି' ।
ଚମକିଯା ସ୍ଵପ୍ନ ସାଯ ଭେଙେ
ଦେଖି ତୁମି ନତଶିରେ ବୁନିଛ ପଶମ
ବସି' ମୋର ପାଶେ
ଶୁଷ୍ଟିର ଅମୋଘ ଶାନ୍ତି ସମର୍ଥନ କରି' ॥

ଉଚ୍ଚଯନ

୫ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୪୦

ଆତେ

